

سید وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ

دیس پنجاب دا ایہہ عظیم شاعر ضلع شیخوپورہ دے اک پنڈ جنڈیالہ شیر خاں وچ 1722ء دے قریب پیدا ہویا۔ آپ دے والد داناں سید گل شیری۔ وارث شاہؒ نے پہلاں اپنے پنڈ دی مسیت دے امام کولوں تعلیم حاصل کیتی فیر قصور جا کے اوس ویلے دے عالم مخدوم حافظ غلام مرتضیٰ قصوری کولوں درس نظامی دی تعلیم حاصل کیتی ایس دوران آپ نے قرآن، حدیث، تفسیر، فقہ، طب، نجوم تے ہور مذہبی علوم حاصل کیتے۔

زوجاتی تربیت واسطے سید وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ پاکپتن چلے گئے۔ بابا فرید گنج شکر رحمۃ اللہ علیہ ہوراں دی درس گاہ دے سجادہ نشین دے مرید ہو گئے۔ تے فیر مرشد دی اجازت نال ملکہ ہانس پنڈ وچ چلے گئے تے مسیت دے امام بن گئے۔ امامت دے نال نال شعر آکھن دا شغل وی جاری رکھیا تے ”ہیر رانجھا“ ورگہ شاہکار تخلیق کیتا۔

جدوں ایہہ علاقہ سکھاں دے حملیاں پاروں بد امنی دا شکار ہو گیا تے آپ اپنے آبائی پنڈ جنڈیالہ شیر خاں پرت آئے تے اتھے 1798ء وچ وفات پائی۔ آپ دامت از جنڈیالہ شیر خاں وچ اے جتھے ہر سال ساؤن دے مہینے عرس منایا جاندا اے۔

سید وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ نے اپنے لافانی شاہکار قصہ ہیر رانجھا توں اڈ معراج نامہ، اُشتر نامہ چوڑھی نامہ، دو بڑے، باران ماہ لکھے تے قصیدہ بُردہ شریف دا ترجمہ کیتا۔

وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ نے قصہ ہیر رانجھا 1180ھ مطابق 1766ء وچ تخلیق کیتا۔ ایس رومانی قصے وچ ادھناں جیوندے جاگدے ہمدے وسدے، دکھاں درداں وچ ڈبے ہوئے پنجاب دی سیاسی، سماجی، معاشی، مذہبی تے تعلیمی صورت حال دے پورے نقش اگھاڑے نیں۔ شاعری دے اعتبار نال قصہ ہیر رانجھا سبھ توں اچا تے نچا اے، وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ دے علم تے فضل دے چراغ ہیر دے ور تے ور تے اُتے روشن نیں تے ایہدا شمار دنیا دے بہترین ادب وچ ہوند اے۔

مشت وزاری کردن برادران

آکھ رانجھیا بھاکھ بنی تیرے، دیس اپنا چھڈ سدھار ناہیں
ویرا امبڑی جایا جاناہیں، سانوں نال فراق دے مار ناہیں

ایہہ باندیاں تے اسیں ویر تیرے، کوئی ہور وچار وچار ناہیں
بخش ایہہ گناہ توں بھایاں نوں، کون حمیا جو گناہگار ناہیں

بھائیاں باجھ نہ مجلساں سوہندیاں نی، آتے بھائیاں باجھ بہار ناہیں
بھائی مرن تے پوندیاں بھج بائیاں، بناں بھائیاں پرھے پڑوار ناہیں

لکھ اوٹ ہے کول وسندیاں دی بھائیاں گمیاں جیڈی کوئی ہار ناہیں
بھائی ڈھاؤندے بھائی اسار دے نیں، بھائیاں باجھ بائیاں یلی یار ناہیں

ہاشم شاہ رحمۃ اللہ علیہ 1166ھ مطابق 1752ء نوں تحصیل اجنالہ ضلع امرتسر دے اک پنڈ جگد یوگلاں وچ حاجی محمد شریف دے گھر پیدا ہوئے۔ روایت اے پی آپ دے والد نے کئی جج کیے سن۔ ہاشم شاہ رحمۃ اللہ علیہ مڈھلی تعلیم اپنے والد کو لوں حاصل کیتی۔ پندرہاں (15) ورہیاں دی عمر وچ یتیم ہو گئے۔ اوس ویلے تیکر اوہ کئی زبانان تے علوم سکھ چکے سن۔ آپ نے طب تے علم نجوم وچ وی مہارت حاصل کیتی۔ رمل تے نجوم امر اللہ بنالوی کو لوں سکھیا تے طب دی تعلیم اپنے والد تے چاچے کو لوں حاصل کیتی۔ روحانی تعلیم واسطے آپ نے پیر بخت جمال نوں اپنا مرشد بنایا۔ آپ معرفت دے اُچے درجے اُتے فائز سن۔ درویشی تے فقیری سبھا وچ گٹ گٹ کے بھری ہوئی سی۔

آپ دی شہرت مہاراجہ رنجیت سنگھ دے دربار تک اپڑی۔ اوس نے آپ دی بڑی آدر بھاء کیتی تے سیالکوٹ دے علاقہ تھر پال وچ اک جاگیر دتی۔ ہاشم شاہ رحمۃ اللہ علیہ ہوریں جگد یوتوں ہجرت کر کے تھر پال آ گئے تے اتھے ای 1821ء نوں اللہ نوں پیارے ہو گئے۔ ہاشم شاہ رحمۃ اللہ علیہ نے اک بھرنویں عملی، ادبی، علمی تے صوفیانہ حیاتی گزاری اے۔ آپ نے پنجابی، فارسی، عربی تے ہندی وچ شاندار تخلیقی ورثہ چھڈ دیا اے۔ پنجابی زبان وچ سستی پنوں، ہیرا رانجھا، سوہنی مہینوال، شیریں فرہاد، قصہ محمود شاہ غزنوی، دوہڑے، ڈیوڑھے، لیلیٰ مجنوں تے سی حرفی لکھی اے۔

آپ نوں شہرت قصہ سستی پنوں پاروں حاصل ہوئی۔ ایس قصے وچ قطری سوز، درد تے پیڑ دا بھرواں بیان اے۔ ایس توں اڈ مرقع نگاری، منظر نگاری، کردار نگاری تے جذبات نگاری دے اعلیٰ نمونے موجود نیں۔ ایس قصے وچ زبان تے بیان، فکری بصیرت تے فنی عظمت موجود اے، نالے پنجاب واسیاں دے دلاں دیاں دھڑکنیاں نیں۔